

Bastiaan Jager

gynaecoloog (destijds aios) met 'rolspecialisatie onderwijs en opleiden', Ndola, Zambia

dr. Peter Boendermaker

arts-onderwijsdeskundige en projectleider Teach the Teacher Wenckebach Instituut

prof. dr. Marian Mourits

opleider gynaecologie UMC Groningen, OOR-NO

ROLSPECIALISATIE HELPT AIOSSEN ALLE CANMEDS-COMPETENTIES TE VERWERVEN

Gespecialiseerd tot gynaecoloog én tot docent

In Groningen is aan de specialistenopleiding de mogelijkheid tot 'rolspecialisatie' toegevoegd. Uit de casus van een aios gynaecologie die zich tevens specialiseerde tot onderwijsdeskundige, blijkt dat de verrijking werkt.

De moderne medisch-specialistische opleiding is sinds 2002 competentiegericht. De opzet is dat een arts zich niet alleen medisch-inhoudelijk ontwikkelt, maar zich daarnaast nog zes algemene competenties eigen maakt, te weten: communicatie, samenwerking, kennis en wetenschap, maatschappelijk handelen, organisatie, professionaliteit. Sinds 2010 kunnen aiossen zich aan het eind van hun opleiding differentiëren door middel van een differentiatiestage in een deel van het vakgebied. Daarnaast is in Groningen de mogelijkheid van een 'rolspecialisatie' ontwikkeld, waarbij de aios over de duur van de gehele opleiding een van de CanMeds-rollen ontwikkelt – iets wat binnen andere opleidingen nog geen gemeengoed is.

Onderwijskundig inzicht

Veel aiossen en opleiders vinden het lastig om de algemene competenties structureel aan bod te laten komen gedurende de opleiding. Dat wordt mede veroorzaakt doordat veel competenties niet zijn aan te leren buiten de praktijk en vaak pas zichtbaar worden door ze te benoemen. Onder andere onderwijskundige inzichten ont-

breken vaak in de praktijk, en onderwijskundigen kunnen ons deze verstrekken. Helaas zijn er nauwelijks (differentiatie)-stages op het gebied van medisch onderwijs. Juist deze laatste is in onze ogen belangrijk in een tijd van voortschrijdende inzichten over volwassenenonderwijs en hernieuwde eisen die worden gesteld aan de huidige opleidingsklinieken. De Nederlandse specialistenopleidingen liggen hiermee achter op de huisartsenopleiding en bijvoorbeeld het Royal College of Obstetricians and Gynaecologists (RCOG). Daar heeft men het belang van artsen met een onderwijsprofiel allang erkend en dit officieel uitgewerkt in een zogenaamde *subspecialty training*. Om de onderwijscompetenties van een aios met belangstelling voor onderwijs verder te ontwikkelen, zijn in het UMCG een aios en de opleider in nauwe samenwerking met de Postgraduate School of Medicine van het Wenckebach Instituut in het tweede jaar van de opleiding gestart met het opzetten van de genoemde 'rolspecialisatie onderwijs en opleiden'.

Het opzetten van een rolspecialisatie begint met het vaststellen van leerdoelen. Leerdoelen geven richting aan vorm,

inhoud en evaluatie van een opleidings-traject. Wij hebben de leerdoelen direct gekoppeld aan het mogelijke functieprofiel van een arts met een 'rolspecialisatie onderwijs en opleiden' (zie *kader*). Deze leerdoelen van de rolspecialisatie kunnen per aios verschillen en worden in samenspraak met de opleider geformuleerd.

Leerdoelen rolspecialisatie onderwijs en opleiden

- Ontwikkelen dan wel optimaliseren van een (lokaal) opleidingstraject voor aiossen en coassistenten.
- Begeleiden en toetsen van aiossen en coassistenten: vaardig worden in het geven van effectieve feedback.
- Bewaken van de kwaliteit van de eigen opleiding en het onderwijs aan aiossen en coassistenten.
- Rolmodel zijn in het geven van efficiënt onderwijs volgens de principes van volwassenenonderwijs.
- Opzetten en geven van team- en skillstrainingen.
- Als deskundig consultant optreden voor vragen op onderwijskundig gebied in de dagelijkse opleidingspraktijk.

Gedurende het hele opleidingstraject wordt de aios door twee deskundigen begeleid. Zo fungeert een ervaren arts-onderwijsdeskundige van het

JEROEN VAN KOOTEN / HOLLANDESE HOOGTE

Binnen de opleiding tot medisch-specialist zijn ook andere rolspecialisaties mogelijk, bijvoorbeeld in management, medisch leiderschap of patiëntveiligheid.

Wenckebach Instituut als mentor en rolmodel, bij wie de aios te allen tijde kan aankloppen met inhoudelijke vragen. De hoofdopleider obstetrie & gynaecologie (O&G) heeft een coachende functie, faciliteert de praktische uitvoering van de rolspecialisatie, bewaakt de reguliere opleiding en de toetsing en evaluatie van de rolspecifieke leerdoelen. We hebben ervaren dat een dergelijke mentor-coachconstructie essentieel is voor een succesvolle implementatie van een rolspecialisatie.

Een mentor-coachconstructie is essentieel

De rolspecialisatie heeft een formeel karakter gekregen door bestaande 'kaders voor een rolspecialisatie wetenschap' (met format, leerdoelen, tijdpad en facilitering in opleidingstijd) als uitgangspunt te nemen en aan te passen.

Om aanspraak te kunnen maken op 10 procent van de klinische opleidingstijd voor de rolspecialisatie, moest het destijds onbekende project 'rolspecialisatie onderwijs' aan het dagelijks bestuur van de afdeling worden voorgelegd. Ook

Randvoorwaarden voor succesvolle implementatie van rolspecialisatie onderwijs

Tijdige werving en selectie	Identificeer binnen de opleidingsgroep al in een vroeg stadium (eerste of tweede jaar van de opleiding) een aios met affiniteit voor onderwijs én aantoonbare competenties daarin. Bij een sollicitatieprocedure zou iemand hierop al geselecteerd kunnen worden.
Begeleiding door arts met onderwijskundig profiel of onderwijskundige	Deze persoon fungeert als mentor en rolmodel en levert relevante kennis. Als bijkomend voordeel kan deze mentor de opleider ontlasten van ondersteunende taken.
Begeleiding door coach	De coach schept voorwaarden, inspireert en fungeert als klankbord. Deze rol is weggelegd voor de (plaatsvervangend) opleider en want deze heeft ook een toetsende functie.
Formuleer leerdoelen	Deze geven richting aan de rolspecialisatie en maken evaluaties effectiever. Leerdoelen moeten SMART geformuleerd worden (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden).
Evaluatie & feedback	De leerdoelen zijn hierin leidend en deze taak is weggelegd voor de opleider.
Creëer een formeel kader en opleidingsplan	Formatteer de rolspecialisatie naar bestaande kaders om uniformiteit en draagvlak te creëren. Een lijnstage (10% opleidingstijd per week) werkt effectiever dan een blokstage (gecomprimeerde tijd in 3-6 maanden).
Tijdspanne	De rolspecialisatie loopt als een rode draad door de opleiding heen. Het geleerde kan hierdoor meteen in de praktijk worden gebracht en deze inspanningen kunnen leiden tot een verbetering van de kwaliteit van de opleiding.
Financiering	Voor extracurriculaire trainingen en cursussen.

onderwijs in de kliniek op een efficiënte manier. De investering in de rolspecialisatie ‘betaalt’ zich meteen terug.

Randvoorwaarden

Bovenstaande casus laat zien dat de ontwikkeling en uitvoering van de rolspecialisatie, in tegenstelling tot een vakinhoudelijke stage, een proces van enkele jaren is. Een aios kan op deze manier groeien in zijn of haar rol, competenties langzaam uitbouwen, ermee experimenteren en ze aanpassen aan veranderingen in de praktijk. Als een dergelijke rolspecialisatie in kort tijdsbestek uitgewerkt moet worden, is het moeilijk om voldoende praktijkervaring op te doen.

Hiermee komen we bij de essentie van onze boodschap: de belangrijkste randvoorwaarden voor een succesvolle implementatie van een rolspecialisatie. We hebben ze samengevat in de *tabel*.

Inspirerend

De rolspecialisatie onderwijs en opleiden is op een structurele manier uit te werken in de vorm van een leerlijn binnen de opleiding tot medisch specialist. Meer variaties op dit thema zijn mogelijk, zoals rolspecialisaties in management, medisch leiderschap of patiëntveiligheid. Door het aanbieden van een rolspecialisatie wordt het aanbod van medisch specialisten diverser, wat verrijkend en inspirerend is voor collega's en vakgroepen. Bovendien zal de aios al gedurende het opleidingsproces de kwaliteit van de opleiding voor alle betrokkenen kunnen verbeteren. ■

moest de voortgang worden gerapporteerd. Hierdoor groeide de bekendheid met de rolspecialisatie en ontstond draagvlak voor deze nieuwe vorm van differentiatie. De volgende stap was om de leerdoelen te vertalen naar concrete praktische activiteiten. Wij zullen dit met een voorbeeld toelichten.

Direct ervaring

Al vroeg in de opleiding wordt de aios opleid als docent voor de *teach the*

teacher-cursus voor medisch specialisten. Hij kan nu, gewapend met nieuwe kennis en vaardigheden, bestaande onderwijssessies en stagetrajecten voor medaio's en coassistenten herzien volgens de principes van volwassenenonderwijs. Hierdoor doet hij direct ervaring op met het implementeren van onderwijsvernieuwingen in de dagelijkse praktijk en kan de opleider op een veilige manier een deel van haar takenpakket delegeren. Hierdoor verbetert de kwaliteit van het

contact

bastiaan.jager@airpost.net
cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld

web

Eerdere MC-artikelen over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.